

Konkluzje Kontynentalnego Zgromadzenia Synodalnego Kościołów Katolickich Bliskiego Wschodu

13-18 lutego 2023 r., Harissa-Liban

„Nazwą Kościoła jest Synod”¹

Preambuła

1. Kościoły katolickie na Bliskim Wschodzie (koptyjski, maronicki, grecko-melchicki, syryjski, chaldejski, ormiański i łaciński) zgromadziły swoje Kontynentalne Zgromadzenie Synodalne w Batanii (Harisa, Liban) od 13 do 17 lutego 2023 r. Kościoły te odbyły swoje uczestniczyli za pośrednictwem delegacji z różnych krajów: Egiptu, Ziemi Świętej, Libanu, Syrii, Jordanii, Iraku oraz krajów Zatoki Perskiej. Uczestniczyli także kardynał Mario Grech, sekretarz generalny Synodu Biskupów, kardynał Jean-Claude Hollerich, sprawozdawca zgromadzenia synodalnego 2021-2024 oraz siostra Nathalie Becquart, podsekretarz synodu. Oprócz patriarchów delegacje zgromadziły biskupów i kapłanów, zakonników i zakonnice, świeckich mężczyzn i kobiety w każdym wieku. Łącznie przybyło 125 osób, w tym czterdzieści kobiet świeckich i konsekrowanych, zamężnych i stanu wolnego oraz czterdziestu mężczyzn świeckich, dorosłych i młodych w każdym wieku, zamężnych i samotnych oraz osoby niepełnosprawne. W zgromadzeniu synodalnym uczestniczyli również przyjaciele z Kościołów prawosławnego i protestanckiego oraz Rady Kościołów Bliskiego Wschodu (CEMO/MECC), a także agnostycy i agnostycy. W sesji otwarcia wzięli udział przedstawiciele wyznań muzułmańskich.

2. Dokument synodalny dla Etapu Kontynentalnego stanowił mapę drogową postępu Zgromadzenia Synodalnego. Był to więc moment zielonoświątkowy, w którym członkowie Zgromadzenia pozwolili się prowadzić działaniu Ducha Świętego do tego stopnia, że modlitwa była fundamentem, na którym osie codziennej refleksji, zarówno w zgromadzeniach plenarnych oraz w pracy w grupach. Wzajemne słuchanie było paradygmatem odniesienia, podczas gdy uczestnictwo stało się wyrazem ducha komunii panującego między członkami Zgromadzenia; której komunია osiągnęła pełnię w Eucharystii, sprawowanej każdorazowo według jednego z obrządków Kościołów Wschodnich, wieńczącej codzienną pracę. Ponadto medytacja nad Słowem Bożym i duchowe rozmowy stworzyły atmosferę braterstwa, ufności, odwagi i ducha odpowiedzialności w obradach uczestników, pragnących rzucić cenne światło na fundamentalne pytanie: „Jak można Kościół staje się bardziej synodalny? »

3. Staranna i skrupulatna organizacja stwarzała atmosferę relaksu i spokoju, co stanowiło cenną motywację do wytrwałej i poważnej pracy. Zasługa należy się ogromnemu wysiłkowi podjętemu przez Sekretarza Generalnego Rady Patriarchów Katolickich Wschodu (CPCO), we współpracy z komitetem organizacyjnym i innymi komitetami, które przygotowały, uporządkowały i towarzyszyły pracom Zgromadzenia.

---

¹ Jan Chryzostom, Wyjaśnienie do Psalmu 149: PG 55, 493.

I. „Rozbił swój namiot wśród nas” (J 1,14): Słowo Boże pośród jego ludzie

4. Obecność Słowa Wcielonego pośród nas i w nas nigdy nie ustała, od modlitwy wstępnej do końca pracy, aby kierować naszymi krokami w tym Zgromadzeniu Synodalnym. Słuchaliśmy i celebrowaliśmy Słowo oraz medytowaliśmy nad tym, co Jego Duch Święty inspiruje w nas dzisiaj. Zdaliśmy sobie jednak sprawę, że lud Boży żyjący na Bliskim Wschodzie jest nieustannie zapraszany do podążania pod przewodnictwem Słowa i mocą Ducha Świętego, pośród wyzwania, perypetii i nieszczęść, ożywionych nadzieją. ten świat przemieniony w Królestwo Boże, królestwo pokoju, sprawiedliwości i radości, w którym miłość Boża jest udzielana wszystkim ludziom bez wyjątku.

5. Bóg zaprasza swój Kościół, aby tworzył przede wszystkim jedną wspólnotę słuchającą Jego słowa, podążającą pod Jego przewodnictwem i rozeznającą to, co objawia Mu Słowo, aby je szerzyć, gdy Kościół wychodzi na spotkanie z każdym człowiekiem, a tym samym zachować wierność swojej misji. Wyjście w świat jest racją bytu Kościoła i jego powołania. Rzeczywiście Słowo poprzedza Kościół i wytycza mu drogę, po której dzięki natchnieniom Ducha, który go prowadzi, rozpoznaje on potrzeby swojego ludu i świata. W pierwszym rozdziale Ewangelii św. Jana Słowo wychodzi od Ojca i „rozbija swój namiot” pośród nas, a tym bardziej rozbija swój namiot w nas, to znaczy w swoim ludzie i w swoim Kościele. Jednorodzony Syn przez swoje wcielenie urzeczywistnił sakramentalną obecność Boga, czyniąc ją rzeczywistą i namacalną, ponieważ mieszkanie Boga nie jest już ograniczone do żadnego miejsca: przyjęło konkretny kształt w Jego Mistycznym Ciele i w zjednoczeniu jego członków. Im bardziej to Ciało pozostaje zjednoczone, harmonijne i otwarte, tym bardziej pozwala „Słowu”, które jest w nim, wyjść na spotkanie każdego człowieka.

6. Wyrażenie „rozbij swój namiot” podsumowuje całą drogę Boga ze swoim ludem, od metafory Arki Przymierza lub Namiotu Spotkania w Starym Testamencie do Apokalipsy, wieńczącej księgę Nowego Testamentu, gdzie Bóg rozbija swój namiot w Nowym Jeruzalem. W ten sposób kończy się w chwale wędrówka Boga ze swoim ludem, który rozpina swój namiot nad swoim ludem i pośród niego, raz na zawsze i na wieki, mocą swego wcielonego Słowa. Z kolei Kościół rozbija swój namiot w odpowiedzi na obecność i działanie Boga w nim i idzie dalej, aż dojdzie do swojego domu, to jest domu niebieskiego, jak dowiadujemy się z Księgi Objawienia 12:12: „Radujcie się więc, ty, niebioso i ty, który mieszkasz w niebiosach”. To wezwanie do radości podsumowuje w ten sposób celebrację zbawienia i uwielbienie hymnu ostatecznego zwycięstwa, jako znaku chrześcijańskiej nadziei, przewyciężającej wszystkie nasze lęki, niepokoje i niepewności oraz wykraczającej poza wszelką namacalną, uchwytną i widzialną rzeczywistość.

7. W całej historii zbawienia Bóg towarzyszy swojemu ludowi i ofiarowuje mu swoje Słowo i swojego Ducha, czyli wszystko, co ma i co posiada. Ale w Nowym Testamencie wędrówka Boga ze swoim ludem realizuje się w sposób bezprecedensowy przez wcielenie Syna, który ukazuje niezachwiane i niezaprzeczone przywiązanie Boga do człowieka. Wieczne przymierze, trwała komunika, ponieważ przez Jezusa Chrystusa jedność między Bogiem a człowiekiem dopełnia się raz na zawsze (Ephapax). Synodalność, którą pragniemy przeżywać w pełni, osiągnie swój punkt kulminacyjny jedynie poprzez komunie, przez którą Bóg wprowadza nas, jako swój Lud, w swoje boskie życie trynitarnie i w naszą komunie między sobą, pod warunkiem, że zgromadzimy się wokół Słowa i Ciała zmartwychwstałego Pana i abyśmy działali pod natchnieniem Ducha Świętego, aby osiągnąć komunie ze światem przez głoszenie Dobrej Nowiny i stawanie w obronie godności człowieka.

II. Synodalność Kościoła: jej natura i jej znaki

8. Synodalność nie jest przypadkiem w życiu Kościoła, ale znakiem wpisanym w jego naturę. Prawdziwa synodalność jest dla nas, członków mistycznego Ciała Chrystusa, utożsamianiem się z Chrystusem i naśladowaniem Jego sposobu życia. Odkąd Chrystus zmartwychwstał, „On, będący w stanie boskim, nie zachowywał zazdrośnie rangi, która czyniła go równym Bogu. Ale unicestwia samego siebie, przyjmując stan niewolnika i upodabniając się do ludzi. Postępując jak człowiek, uniżył się jeszcze bardziej, będąc posłusznym aż do śmierci, i to śmierci krzyżowej! (Flp 2, 6-8). To pośród nas rozbił namiot swojej boskości i człowieczeństwa i przeprowadził nas od śmierci do zmartwychwstania, otwierając nam w ten sposób drogę do boskiego życia. Towarzyszył nam w przemierzaniu dróg życia i zwracał uwagę na nasze próby, dzieląc także nasze radości i ofiarowując nam swoją miłość do końca. Dla nas Chrystus jest Drogą (J 14,6). Dlatego pierwszych chrześcijan nazywano „towarzyszami podróży”, „naśladowcami Jezusa” (sequela Jesu, naśladowanie Jezusa).

9. Kościół ze swej natury jest synodalny, ponieważ jest nie tylko ciałem instytucjonalnym i prawnym, ale przede wszystkim tajemnicą Chrystusa działającego pośród i w wierzących w Niego (Lumen gentium, 1-5). Dzieło to gwarantuje Duch Święty, który został dany Kościołowi w dniu Pięćdziesiątnicy, aby towarzyszył mu w jego misji i „kierował nim różnymi darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi” (Lumen gentium, 4). W ten sposób wierni wspólnie idą śladami Chrystusa zmartwychwstałego, słuchają Jego słowa i jednomyślnie rozeznają Jego wolę w świetle Ducha Świętego, konsultując się w dialogu na temat sposobów Jego urzeczywistnienia hic et nunc, zgodnie z dane kontekstu i wymagania Królestwa.

10. Kościół synodalny jest Kościołem jedności, katolickości, świętości i apostołskości. Te cztery znaki stanowią Kościół Boży w miejscu, „humusie”, czyli w historii, geografii, kulturze, języku, wyzwaniach, tradycjach, poezji, opowiadaniach itp. Nasz Kościół synodalny jest Kościołem Wschodu Arabskiego, jak go opisał nieżyjący już ksiądz Jean Corbon: Kościół głoszący tajemnicę Chrystusa i wierny świadek Dobrej Nowiny, aż do męczeństwa. To prawda, że niesie depozyt wiary i przekazuje go w „naczyniach glinianych” (2 Kor 4,7), znosząc cierpienie, kruchość i lęk, ale zachowuje ducha nadziei. Nie można zaprzeczyć, że synodalność umacnia jedność, manifestuje katolickość, prowadzi do świętości i strzeże więzi apostołskości i misji. Znajduje to potwierdzenie we wspólnej drodze ludu zjednoczonego Słowem Bożym, Jego wolą i Bożą ekonomią; lud uświęcony przez wylanie Ducha Świętego, który nieustannie odnawia w nim życie Chrystusa zmartwychwstałego; lud, który gromadzi się bez rozróżnienia, ponieważ „w Jezusie Chrystusie nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego” (Ga 3,28), ponieważ cała ludzkość tworzy rodzinę Bożą; ludu, który przez wieki nie przestawał zbierać Dobrej Nowiny od Apostołów i Kościołów, przekazując ją światu w duchu kreatywności, który odpowiada i dostosowuje się do zmieniających się kontekstów i okoliczności. Tak więc synodalność opiera się na działaniu Ducha Świętego, który przemienia nas hic et nunc w nowy Lud Boży, Mistyczne Ciało Chrystusa, żywą Świętynię Ducha.

11. Nasze Kościoły znajdują się w centrum walki o przetrwanie i aktywną obecność, aby sprostać wyzwaniom jedności w podzielonym świecie, osłabionym przez egoizm i skupienie na sobie; wyzwania świętości w świecie, który utracił znaczenie wartości duchowych i ludzkich; wyzwania katolickości w świecie zdominowanym przez dyskryminację i którego zachowanie jest naznaczone odrażającym rasizmem; wyzwania apostołskości w świecie, w którym media przyćmiewają ewangeliczne wartości miłości, sprawiedliwości i

pokój. Wyzwania te nabierają wymiaru skrajnej wagi na Bliskim Wschodzie, gdzie nasilają się konflikty zbrojne, przemoc, nienawiść i wojny. Jednak wspólna droga Kościołów, w duchu autentycznej synodalności, jest jedynym sposobem zagwarantowania głoszenia Dobrej Nowiny i nadejścia Królestwa Bożego. Takie podejście wymaga zatem wspólnej drogi Ludu Bożego i czynnej współpracy w leczeniu ran, w pocieszaniu w smutkach, w solidarności w próbach, w oczyszczaniu pamięci, we wspólnym opracowywaniu decyzji i ich realizacji.

III. Synodalność w naszej wschodniej tradycji teologicznej

12. Teologia naszych Kościołów wschodnich zawsze podkreślała znaczenie synodalności, odnosząc się do tajemnicy ekonomii zbawienia, do życia Trójcy i do ziemskiej komunii z rodzajem ludzkim, komunii skonkretyzowanej w powołaniu Ludu Bożego i ich wezwaniu do zgromadzenia się w tym, co kiedyś nazywano po hebrajsku kahałem. W swoim planie Bóg połączył swój lud jako partnerów, lud składający się z mężczyzn, kobiet, dzieci, a także obcych, odpowiadając na wezwanie Boga i napływając ze wszystkich stron, aby Go czcić, słuchać Jego Słowa, rozeznawać Jego wolę i postępować zgodnie z Jego przykazaniami.

13. Wszystkie nasze katolickie Kościoły wschodnie, z wyjątkiem Kościoła łacińskiego, zostały ustanowione zgodnie ze strukturą patriarchalną i synodalną (por. *Orientalium Ecclesiarum*, 7-11). Synodalność jest jednak najpierw doświadczana w tych Kościołach w liturgii, to znaczy w adoracji Jedyne i Trójjedynego Boga. Żaden synod nie może się odbyć, jeśli nie zostanie zainaugurowany i zakończony celebracją Eucharystii, znaku komunii i jedności, w obecności ludu Bożego, który aprobuje i wyraźnie przyjmuje podjęte uchwały. Niestety, ze względów historycznych synody Kościołów Wschodnich stały się zwykłymi dorocznymi zgromadzeniami ograniczonymi do udziału biskupów, na wzór Krajowych Konferencji Episkopatów, podczas gdy synody te wyraźnie różnią się od nich swoim charakterem, mocą i status uwarunkowany przyjęciem całego Ludu Bożego. Nie ulega zatem wątpliwości, że powrót do praktyki synodalnej, urzeczywistniony obecnością przedstawicieli całej tkanki kościelnej, lepiej odpowiada papieskiemu wezwaniu do rewaloryzacji teologii Ludu Bożego, do ożywienia poczucia wiary (*sensus fidei*) i przyjęć wspólną odpowiedzialność apostolską zgodnie z zaleceniami zawartymi w drugim rozdziale konstytucji *Lumen gentium* (9-18). Dzięki takiemu powrotowi komunizm, zbiorowa praca i zaangażowanie w służbę wspólnej misji objawią się w jaśniejszej jasności.

14. Z łona synodalności wyłoniły się nasze Kościoły wschodnie, zwłaszcza synody regionalne lub synody, które według historyków pojawiły się w regionie Azji Mniejszej w drugiej połowie II wieku. Po Soborze Chalcedońskim zostały ustanowione jako kościoły patriarchalne zgodnie z postanowieniami Kodeksu Justyniana w VI wieku. Na przestrzeni wieków patriarchalne prawo kanoniczne ewoluowało, zwłaszcza po przywróceniu od XVIII wieku unii naszych Kościołów z rzymską Stolicą Apostolską. Od połowy XIX wieku na ten patriarchalny kodeks duży wpływ miał reżym lub system wyznaniowy Millets (wspólnot wyznaniowych), w ramach których świeccy uczestniczyli jako członkowie w pracach synodów. Niemniej jednak ingerencja polityki i ingerencja interesów osobistych spowodowały wykluczenie wiernych świeckich z synodów; co otworzyło drogę do pojawienia się formy klerykalizmu akcentującego ucisk władzy i autorytaryzm w procesie ogłaszania decyzji. Dzięki wezwaniu papieża Franciszka chcemy dziś podkreślić decydującą rolę

wszystkich członków tego samego organu kościelnego, a tym samym sprzyjać konkretnemu zastosowaniu synodalności we wszystkich jej wymiarach.

15. Synodalność na Wschodzie jest niezbędna do zarządzania pluralizmem we wszystkich jego formach. Jest to praktyka kościelna zatwierdzona na synodach naszych Kościołów patriarchalnych, gdzie decyzja protos lub pierwszy jest uwarunkowana zgodą wszystkich i gdzie postawa wszystkich członków nie sprzeciwia się decyzji pierwowzorów, zgodnie z kan. 34 Apostołów. Ta praktyka nakazuje również zgromadzeniom narodowych patriarchów katolickich i biskupów, którzy w tym regionie współpracują ze sobą, aby wypełnić tę samą misję poprzez ustanowienie wspólnego planu duszpasterskiego. Utworzenie Rady Patriarchów Katolickich Wschodu (CPCO) wzmacnia tę współpracę; ukazuje w sposób szczególny wagę procesu wspólnego pielgrzymowania, który wyraża się przede wszystkim w dystrybucji listów pasterskich kierowanych od 1991 r. do wiernych różnych Kościołów, przedstawiających i analizujących najistotniejsze kwestie, które związku z ich obecnością i głoszeniem Ewangelii na Bliskim Wschodzie. Tym, co charakteryzuje jednak ten proces wspólnej drogi w naszych wschodnich Kościołach katolickich, jest właśnie ich zebranie się w 1990 r. jako zjednoczona rodzina kościelna do Rady Kościołów Bliskiego Wschodu (CEMO/MECC), w celu życia w komunii z wszystkich chrześcijańskich braci i sióstr z regionu, do wspólnego podejmowania bolesnych wyzwań, do wspólnego dialogu z muzułmanami, Żydami i innymi elementami składowymi społeczeństwa Bliskiego Wschodu oraz do wspólnego dążenia do godnego i skutecznego głoszenia Ewangelii.

16. Na tej wspólnej drodze nasze Kościoły karmiły się komunią z Kościołem Rzymu i Biskupem Rzymu, przyczyniając się w ten sposób do budowania katolickości Kościoła, wzbogacając go dzięki dziedzictwu kościelnemu i kulturowym, ich obecności, wkładu i udziału w soborach i zgromadzeniach rzymskokatolickich, stale przypominając o ich wartości jako znaku świadczącego o jedności Kościoła Chrystusowego, przywołując w ten sposób motto papieża Jana Pawła II: „Kościół oddycha swoim dwa płuca, Wschód i Zachód” (por. Ut unum sint, 54). Rzeczywiście, nasze Kościoły znajdują w procesie synodalnym wyjątkową okazję do odnowienia się w wierności swemu Mistrzowi, Panu zmartwychwstałemu, w poddaniu się natchnieniom Ducha Świętego i temu, co On w nich tchnie dzisiaj.

IV. Doświadczenia Kontynentalnego Zgromadzenia Synodalnego

17. Uczestnicy prac Zgromadzenia Synodalnego wyrazili trudności w komunikowaniu się w trudnych warunkach, które dotknęły i nadal dotyczą kraje regionu, zwłaszcza w zakresie zakłóceń, konfliktów i wojen. Zajęcie się priorytetami dotyczącymi przetrwania i ochrony obecności chrześcijan wywarło głęboki wpływ na proces synodalny, wspólną refleksję, wzajemne słuchanie, a przede wszystkim uwagę poświęcaną tym, którzy wydają się żyć na marginesie życia kościelnego w warunkach separacji i oddalenia. Trzęsienie ziemi, które spustoszyło część Turcji i Syrii, poruszyło umysły i zasmuciło serca członków Zgromadzenia. Którzy musieli nieść w modlitwie i refleksji mieszkańców tych zdevastowanych regionów, przez całe spotkanie z ich przedstawicielami, i robili wszystko, aby wyrazić swoją komunię i solidarność z ofiarami i ich rodzinami. Zgromadzenie Synodalne rozpało nadzieję na nowy impuls, dając naszym Kościołom i wszystkim ich członkom możliwość podjęcia z nowym impetem wspólnej drogi, aby dawać świadectwo i wypełniać misję, zwłaszcza w

kontekst, w którym współistnieją różne kultury, wielość religii, różne nurty myślowe i uwarunkowania specyficzne dla każdego kraju, każdego społeczeństwa, każdego narodu. Tam, gdzie przestrzegano jego wskazań, proces synodalny umożliwił członkom naszych Kościołów przeżywanie doświadczenia wspólnej drogi, zachęcanie do wzajemnego słuchania i wolności wypowiedzi, zwłaszcza ze strony kobiet i młodzieży (APECL2, §1.1, s3)).

18. W podsumowaniach sporządzonych i przedstawionych przez Kościoły podczas zgromadzenia synodalnego, a także w dyskusjach przeprowadzonych w grupach refleksyjnych i roboczych, jednogłośnie podkreślono kluczowe znaczenie następujących kwestii: Jedność w różnorodności; Liturgia jest naszym życiem; Wezwanie do twórczego i ożywionego ekumenizmu; Kościół otwartości na innego innego; Komunia i nadzieja w cierpiącym sercu: ku Kościołowi pokornemu; Opowiadanie się za odnową struktur Kościoła bardziej synodalnego; Media, kultura cyfrowa i ich wkład w uczynienie Kościoła bardziej synodalnym.

IV.1. Jedność w różnorodności: źródło bogactwa czy przeszkoda?

19. Od swoich narodzin Kościół Antiochii znał różnorodność stylów życia kościelnego i liturgicznego; w szczególności otworzyła się na cywilizacje ludów, które tam zamieszkały, na ich języki i tradycje. Podobnie Kościoły tego regionu przeżywały swoją jedność w różnorodności, oddając się służbie głoszenia Ewangelii i dawania świadectwa wiary (APECL, §1.5-p4). Ta jedność nie oznaczała standaryzacji i fuzji (E. Ch. I, s. 3). Oznaczało to raczej rzeczywiste dzielenie się tym samym dobrem, skoordynowaną odpowiedź na postawione pytania i wspólne przyswojenie stojących przed nimi wyzwań (AHCE, s. 1). Podstawą tej jedności jest ten sam chrzest, komuniam w tym samym ciele Chrystusa i powołanie do tej samej misji (APECL, §1.4, p4). W konsekwencji, jeden i wieloraki Kościół jest Kościołem nieustannie odnawianym przez Ducha Bożego, który wyposaża go we wszelkiego rodzaju charyzmaty, posługi i struktury, umacnia go jednością wtajemniczenia, która się w nim dokonuje, oraz integracją wszystkich członków bez żadnego wyłączenia (AHCE, p2).

20. Jedność w różnorodności przejawia się w Kościele patriarchalnym we wspólnocie tego samego Synodu, w którym diecezje podejmują wspólnie odpowiedzialność za zarządzanie i troskę duszpasterską, współpracują w trosce o Lud Boży przez jedność liturgii, historia, tożsamość i hierarchia. Ta jedność rozciąga się na komunie z Kościołami katolickimi w tym samym kraju i regionie, co prowadzi do ustanowienia struktur synergii i partnerstwa, takich jak Zgromadzenia Patriarchów i Biskupów Katolickich utworzone w każdym z krajów regionu oraz Rada Patriarchów Katolickich Wschodu.

Celem jest wspieranie współpracy we wspólnej przestrzeni duszpasterskiej w służbie tego samego ewangelicznego przepowiadania. Jednakże każdy Kościół zachowuje swoją własną tożsamość oraz swoją starożytną i znakomitą tradycję, która ratyfikuje jedność w różnorodności, ukazuje bogactwo wielości i jej decydującą rolę w wyrażaniu tej samej wiary oraz konkretyzuje katolickość Kościoła, czy to na poziomie katolickich Kościołów wschodnich, czy z Kościołem rzymskokatolickim, czy z prawosławnymi i protestanckimi Kościołami Bliskiego Wschodu.

21. Mężczyźni i kobiety, synowie i córki naszych Kościołów, są istotami kompetentnymi, obdarzonymi różnymi charyzmatami i talentami, które chętnie oddają na służbę jedności Kościoła i jego odnowy (ESI, §17, p3). Dlatego na władzy kościelnej, ściśle współpracującej z całym ludem, spoczywa obowiązek właściwego rozeznawania charyzmatów i posług, tak aby wszyscy członkowie naszego ludu poczuli się do wspólnej odpowiedzialności w różnych dziedzinach życia. E. Rozdz. I, §21, 23 s. 10-11). Pod tym względem podkreśliliśmy

---

² Patrz Lista akronimów i odnośników, strona 18.

rola ruchów charyzmatycznych w Egipcie, a zwłaszcza ich wpływ na umacnianie, poprzez wspólne uwielbienie i modlitwę, więzi braterskich między młodymi katolikami (AHCE, s. 2).

Inni chwalili wysiłki podejmowane przez zakony, by autentycznie żyć cnotami Ewangelii (E. Ch. I, §5 p.4), zalecając docenianie posługi kapłanów, zwłaszcza w trudnych warunkach (ESI, §15, p3). Mówili także o misji księży żonatych i jej pozytywnym wpływie na rodzinę, dzieci i młodzież.

Zwrócono się zatem z prośbą o ponowne zbadanie wymagań dotyczących przygotowania żonatych mężczyzn do przyjęcia święceń kapłańskich oraz o ponowne rozważenie aspektów teologicznych, prawnych, duszpasterskich, ludzkich i społecznych (APECL, §3.13, p8).

22. Jednak zachowanie jedności w różnorodności nie jest łatwe; jest raczej darem Ducha Świętego. Aby właściwie zarządzać różnorodnością w jednostce, trzeba dokonać ogromnych wysiłków i wyrzeczeń, w duchu pokory, braterstwa, skruchy i wierności Chrystusowi. Członkowie zgromadzenia synodalnego musieli podnieść pewne zarzuty, które są szkodliwe dla osiągnięcia jedności w każdym Kościele i prowadzą do niezgody Ludu Bożego i do jego rozproszenia, takie jak napięcie, które wstrząsa stosunkami między duchowieństwem a świeckimi ludźmi i zaostrenie rozdarcia, które ich od siebie oddziela (APECL, §1.7, p4), nadużycia i wykroczenia etyczne popełniane przez duchownych, osoby konsekrowane i świeckie, poszukujące życia w luksusie i bogactwie. Zachowania te skłoniły wielu młodych ludzi do opuszczenia Kościoła (APECL, §2.3, s. 5-6), wywołując stan znużenia i przygnębienia wśród księży, którzy z powodu ograniczeń widzieli spadek ich liczby (APECL, § 1.7, s4).

23. Nerozwiązywanie pewnych napięć doprowadziłoby ostatecznie do zniekształcenia tej bogatej różnorodności, a także do złych praktyk władzy hierarchicznej, polegającej na odwróceniu się od ducha komunii i dzielenia się. Rzeczywiście, wykonywanie posług wyświęconych i nie wyświęconych ma na celu harmonijne budowanie Ciała Chrystusa. Tam, gdzie władza nie jest sprawowana w duchu służby, zaufanie między wiernymi a duchownymi ulega erozji (CECS, §6, p2), tak że duch kleru będzie szaleć do tego stopnia, że biskupi, kapłani i osoby konsekrowane zaczną nadużywać swojej władzy (AHCE, str. 3). Uczestnicy zgromadzenia wyrażali niezadowolenie z władz kościelnych, które monopolizują władzę i podejmują decyzje bez konsultacji z wiernymi (ESI, §21, p4) oraz narzekali na brak koordynacji między wyświęconymi szafarzami a ich świeckimi partnerami (E. Ch. I., § 8, s. 5). Inni również zwracali uwagę na brak koordynacji i współpracy między zakonami a diecezjami (E. Ch. I., §4, s. 5). Doprowadziło to do zaostrenia negatywnego ducha, zmiany duchowego znaczenia komunii (AHCE, s. 3) i kwestionowania przez wiernych aktualności decyzji wydanych przez władzę kościelną, gdy ta ostatnia monopolizuje władzę decyzyjną ze szkodą dla ducha służby, utrudniając w ten sposób nadejście jedności w różnorodności.

IV.2. Liturgia jest naszym życiem

24. Konstytucja duszpasterska Sacrosanctum Concilium stwierdza, że „liturgia jest szczytem, ku któremu zmierza działanie Kościoła, a zarazem źródłem, z którego wypływa cała jego cnota. Prace apostołskie zmierzają bowiem do tego, aby wszyscy, którzy przez wiarę i chrzest stali się dziećmi Bożymi, gromadzili się, chwalili Boga pośród Kościoła, uczestniczyli w ofierze i spożywali Wieczerzę Pańską” (SC 10). Istotnie, liturgia jest życiem Kościołów Wschodu; jego celebrowanie stanowi podstawową oś życia kościelnego (E. Ch. I., §13, p8). Apogeum celebrowania liturgicznych jest bez wątpienia Eucharystia, ponieważ buduje Kościół, Ciało Chrystusa (1 Kor 12).

25. Uznając splendor liturgii i duchowości Kościołów Wschodnich (AOCTS), sprawozdania podkreślają napięcia, które powstają z powodu praktyki czasami

dostowność tradycyjnych reguł liturgicznych ze szkodą dla inteligencji wiernych i ich czynnego udziału w dziele adoracji i modlitwy oraz w sakramentach. Wśród tych napięć wymienia się: pojawienie się anormalnej pobożności religijnej i niezdrowych zjawisk związanych z objawieniami (CECS, §3, s3), problematyzację jakiegokolwiek formy odnowy tradycyjnych modeli liturgicznych (ESI, §17, s3), brak -przywiązanie nowego pokolenia do wierzeń w obrzędy i symbole liturgiczne (CECS, §1, p4) z powodu niedostatku w zakresie formacji liturgicznej (ESI, §16, p3). Dodaje się do tego fakt, że rozbieżne odczucia związane z tym czy innym porządkiem celebracji liturgicznej prowadzą czasem do niezgody, która osłabia komunie i podważa ufność w macierzyńską miłość Kościoła. Jest też kwestia stylu, treści i celu homilii; Problematyczny jest także nieład w doborze śpiewów, brak organu kontrolnego zdolnego do weryfikacji treści tekstów i określenia charakteru ich wykorzystania w Kościele w formie recytacji i śpiewu. Niektórzy uczestnicy zalecali rezygnację z purytanizmu liturgicznego, otwarcie się na proces ewolucji modlitw liturgicznych i dostosowanie ich do aspiracji wiernych, zwłaszcza młodych (APECL, §1.2, s3), podkreślając w ten sposób potrzebę reformy liturgicznej zdolnej, na z jednej strony uwzględnienie ochrony tradycji i jej stałych dowodów, a z drugiej strony otwarcie się na nowoczesność (APECL, §2.4, p6). Stąd pilna potrzeba umożliwienia Liturgii aklimatyzacji do pojawiających się rzeczywistości i ich kontekstu, aby móc ją odrodzić (E. Ch. I., §2, s. 3; (AHCE, s. 5) zgodnie z wymaganiami związanymi z procesem o powrocie do korzeni.

IV.3. Wezwanie do twórczego i ożywionego ekumenizmu

26. Kościół synodalny jest ekumeniczny, ponieważ jest urzeczywistnieniem wspólnej drogi Ludu Bożego (E. Ch. I., §19, s.10), która nie kończy się bez spotkanie braci i sióstr z innymi Kościołami (APECL, §1.3, s.3-4). „Na Wschodzie będziemy razem chrześcijanami albo nie będziemy” CPCO, 1 list pasterski, 1991). Obecność chrześcijan zależy bowiem od świadectwa każdego wiernego i każdego Kościoła, opierającego się przede wszystkim na wspólnym świadectwie chrześcijan. Nie można zaprzeczyć, że ruch ekumeniczny na Bliskim Wschodzie przyczynił się do powstania rzeczywistości dialogicznej sprzyjającej współpracy i dynamicznej interakcji między Kościołami (ESI, §6, p2) oraz sprzyjającej wspólnemu dziełu duszpasterstwa ludzi w służbie miłosierdzia poprzez zastosowanie konkretnych doświadczeń duchowych i kościelnych (APECL, §3.7 p7). Niektórzy uczestnicy widzieli w doświadczeniach małżeństw mieszanych pozytywny czynnik mogący umocnić relacje między kościołami (ESI, §6, p2), podczas gdy inni postrzegali to jako czynnik ryzyka i źródło konfliktu (Kościół koptyjski). Uczestnictwo w Zgromadzeniu niektórych przyjaciół prawosławnych i protestanckich było wzbogacającym doświadczeniem, które potwierdziło wagę wspólnego życia i nieustraszone poszukiwanie widzialnej jedności.

27. Dla chrześcijan Wschodu jedność jest sprawą życia i śmierci (Patriarcha Maksym IV). Członkostwo rodziny Kościołów katolickich w Radzie Kościołów Bliskiego Wschodu (CEMO/MECC) było zatem wyraźnym wyrazem pragnienia osiągnięcia jedności w różnorodności poprzez gromadzenie i współpracę w różnych dziedzinach życia kościelnego, zwłaszcza w diakonii przepowiadania, a także poprzez współżycie z innymi obywatelami różnych religii i wyznań. Istotnie, Sobór przyczynia się do szerzenia ducha ekumenicznego wśród Kościołów, do podkreślania zbliżenia i wspólnej pracy duszpasterskiej oraz do umacniania wspólnego świadectwa. Dlatego ruch ekumeniczny na Bliskim Wschodzie jest postrzegany jako jedyny w swoim rodzaju model wspólnej drogi przekraczającej ramy i ograniczenia jednej rodziny kościelnej; Model

także zaangażowanie na rzecz komunii między Kościołami w całej ich różnorodności i pomimo różnic doktrynalnych, liturgicznych i kanonicznych.

28. Wycofanie się w tożsamość wyznaniową, lęk przed otwarciem się na inną inność (ESI, §3, p1), brak przejrzystości (AOCTS, §5, p2), szerzenie się prozelityzmu praktykowanego przede wszystkim przez niektórych nowych ewangelików wspólnot pod pretekstem oferowania pomocy finansowej, medycznej i żywnościowej w obliczu kryzysu gospodarczego, który dotkliwie wpływa na standard życia, tak wiele ciemnych rzeczywistości, które zakłócają stosunki międzykościelne i szkodzą duchowi ekumenicznemu (APECL, §2.8, p6) . Do tego dochodzą napięcia i niezgody mające wpływ na stosunki Kościołów Zachodu z Kościołami Wschodu (CECS, §2, p3); problem kościelnego prawa kanonicznego rozdartego między jednością a decentralizacją; polityczna ingerencja w sprawy ekumeniczne (Kościół łaciński), prowadząca niektórych uczestników do przywołania metafory „ekumenicznej zimy” (AHCE, s. 4), następującej po ekumenicznym złotym wieku panującym w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych u

IV.4. Kościół otwartości na innego innego (powiększenie przestrzeni namiotu)

29. W regionie Bliskiego Wschodu, nękanym poważnymi napięciami politycznymi, bezpieczeństwa i społecznymi, spowodowanymi konfliktami sunnicko-szyickimi w Iraku, Jemenie i Syrii oraz hegemonią ruchów i organizacji fundamentalistycznych w niektórych krajach, chrześcijanie odczuwają niebezpieczeństwo wykorzenienia, deportacja i groźba unicestwienia chrześcijańskiego dziedzictwa (APECL, §2.11, p6). Raporty przekazane przez Kościoły katolickie Bliskiego Wschodu i wynikające z prac Zgromadzenia Synodalnego podkreślają pojawienie się różnych napięć: obawa przed odrodzeniem się przemocy (ESI, §2, p1), ryzyko rozpadu w kulturze z przewagą muzułmańską (ESI, §13, p3), wpływ ekstremizmu religijnego na obecność chrześcijan (CECS, §9, p3), nieumiejętność tworzenia nowych metod i strategii słuchania i usuwania barier (E. Ch. I., §10, p6) , brak środowiska sprzyjającego dialogowi (E. rozdz. I., §11, p7), stłumiona obojętność i utrata wszelkiego zainteresowania innym (E. rozdz. I, §24, p11), bezowocność prób dialogu i zbliżenia w niektórych przypadkach (E. Ch. I., §18, p9), problem osiedlania się uchodźców palestyńskich i wysiedlonych Syryjczyków z muzułmańską większością, co prowadzi do dysfunkcji związanych z doświadczeniem wolności wyznania w ogóle oraz z wolnością i w szczególności regularne praktykowanie chrześcijańskich obrzędów religijnych (APECL, §2.10, p6). Jednak pomimo tego wszystkiego wyraźnie potwierdziła się otwartość Kościołów lokalnych na innego innego, zarówno na poziomie wiary, jak i na poziomie kultury czy koncepcji i wyborów. Akcentowano także konieczność słuchania, dialogu i współistnienia, ponieważ namiot, którym jest Kościół , który Bóg wzniósł w sercu człowieka i świata, jest wystarczająco duży, aby pomieścić wszystkich, bez żadnych wyjątków.

30. Pojęcie innych nie ogranicza się do kobiet i mężczyzn należących do innych Kościołów ani do innych religii! Inny inny może być najbliższy każdej osobie. Przez swoją wierność Chrystusowi Kościół realizuje to samo dzieło odkupienia, o ile objawia swoją miłość do każdego człowieka bez różnicy i dyskryminacji. Nie może nikogo wykluczać, bo utraciłaby swoją tożsamość i swoją misję polegającą na dążeniu do odkupienia przez Chrystusa. Udział wiernych ze specjalnymi potrzebami, upośledzonych fizycznie i umysłowo, czy to w modlitwie, czy w grupach refleksyjnych, był wymownym wyrazem świadczącym podczas tego zgromadzenia o wielkości namiotu Kościoła. W związku z tym uczestniczący członkowie, spośród tych o specjalnych potrzebach, podkreślili cechy swojego uczestnictwa w życiu Kościoła i jego misji, zgodnie z własnymi możliwościami (APECL, §1.11, p4) . W każdym razie konieczne będzie z jednej strony ochrona godności tych osób; z drugiej strony organizować sesje szkoleniowe

i uwrażliwiania w parafiach, szkołach, instytucjach i na uniwersytetach. Stąd tak ważne jest wykształcenie kompetentnych przewodników i doradców, zdolnych do wspierania tych osób i ich rodzin.

31. Kościół stanie się bardziej synodalny, starając się promować współistnienie i dialog z innymi religiami, mając na celu ukazanie prawdziwego i jedyne oblicza Boga (E. rozdz. I, §6, p5). Słuchanie jest pierwszym krokiem w przyjęciu innego innego (E. rozdz. I, 9, s. 6). W tym względzie raporty i obrady grup roboczych złożyły hołd inicjatywie papieża Franciszka i szejka Ahmeda Tayeba, wielkiego imama meczetu Al-Azhar, którzy podpisali i opublikowali Dokument o ludzkim braterstwie. Z zadowoleniem przyjęto pozytywne konkretne reperkusje, podobnie jak wpływ spotkania Ojca Świętego Franciszka z ajatollahem Al-Sistanim na Negef (É.SI § 13, s. 3) oraz decydujący efekt, jaki wywarły wizyty papieża Franciszka do krajów Bliskiego Wschodu, ukazał w ten sposób pozytywny i obiecujący charakter dialogu z muzułmanami.

32. Możliwości dialogu są intensyfikowane i umacniane poprzez uczestnictwo w instytucjach i konferencjach na rzecz porozumienia (E. Ch. I., §18, s.10), w spotkaniach i zgromadzeniach gromadzących wiernych różnych religii oraz we współpracy z wszystkie organizacje religijne mające na celu ustanowienie wspólnych podstaw dialogu (AHCE, s. 2). Dlatego położono nacisk na znaczenie formacji do dialogu, promowanie inicjatyw otwarcia na wiernych innych religii, konkretyzację ludzkiego braterstwa (APECL, §1.5, s.4), znaczenie tworzenia nowych metod dialogu, które mogą pomóc przenieść ją z urzędów administracyjnych do parafii i do codziennych realiów (APECL, §4.2, s.8).

IV.5. Komunia i nadzieja w sercu cierpiących: ku Kościołowi pokornemu (ziarnko gorczycy, Mk 4,30-32)

33. Kościoły Bliskiego Wschodu zrodziły się z cierpień i prześladowań, a ich historia została spisana krwią. Hagiografia męczenników stanowiła największą część Synaxaire i stała się źródłem inspiracji dla wielu wierzących, którzy czerpali z niej energię nadziei na przetrwanie i wytrwanie. Ich relikwie do dziś są źródłem błogosławieństw i cudów. Ta trudna rzeczywistość nie zapobiegła pojawieniu się napięć i wyzwań, przede wszystkim emigracji (E. Ch. I., §3, s4), które zostały otwarcie poruszone w ramach konsultacji w Kościołach i grup roboczych ds. syntez podczas całego Synodu Montaż. Sprawozdania i wywiady ujawniły fundamentalny problem, z powodu którego cierpią nasze Kościoły, a który staje się coraz bardziej krytyczny i niebezpieczny, a mianowicie masową emigrację młodych ludzi, która prowadzi do wyniszczenia ich zdolności i zasobów (APECL, § 1.7, str. s.4) oraz rozproszenia rodzin w krajach diaspory lub w ramach przesiedleń wewnętrznych (ESI, §2, s1) Ten problem przerodził się w zagrożenie egzystencjalne (CECS, s.1-2).

34. Pomimo niestrudzonych inicjatyw podjętych przez papieża Franciszka w celu ochrony obecności chrześcijan w regionie oraz pomimo wysiłków Błogosławieństw Patriarchów i Biskupów, aby utrzymać jak najlepsze stosunki z władzami cywilnymi i zwierzchnikami innych religii, narastają jedynie obawy co do powrotu fałszywego fundamentalizmu, odrodzenia emigracji, wyzwań związanych z przyjmowaniem imigrantów i przesiedleńców (AHCE, s.4), sposobu zachowania tożsamości imigrantów, ich tradycji i rytuałów w krajach diaspory, a także jak ich przynależność kościelna z jednej strony i związek z Kościołem łacińskim oraz ich integracja w krajach imigracji z drugiej strony (APECL, §2.9, s.6). Niektórzy z uczestników podnieśli również trudne pytania, z jakimi borykają się m.in

wierzących mieszkających w krajach Bliskiego Wschodu, między innymi zbrojeń, obowiązkowej służby wojskowej, teologii wyzwolenia?! (CECS, §2 p.4), a także wierności przywódców chrześcijańskich wartościom duchowym w sprawowaniu ich urzędu politycznego, w szczególności przy podejmowaniu decyzji dotyczących wojny i pokoju (APECL, §3.6, p7).

35. Jeśli chodzi o zalecenia przedstawione w sprawozdaniach i pracę zespołów, można je podsumować w trzech punktach :

- Dla Kościoła otwartość na innych i słuchanie różnych opinii poszerzyło horyzonty nadziei, zjednoczyło chrześcijan w dawaniu świadectwa o ich wierze i pielęgnowało poczucie przynależności do Kościoła (APECL, §1.1, p3) ; - Zaufanie do inicjatyw Kościołów lokalnych i Zgromadzeń Narodowych, bez czekać na rozwiązania z zagranicy (ASP z 14.02.2023);
- Świadectwo, że życie konsekrowane oferuje dobry model życia w integralności i uczciwości nadzieja w sercu cierpienia (CS Dulcis).

IV.6. Na korzyść odnowienia struktur dla Kościoła bardziej synodalnego 36. Dla Zgromadzenia

stało się jasne, że Kościoły Wschodnie mają strukturę synodalną.

Aby te różne struktury służyły komunii, partnerstwu i misji, muszą być stale odnawiane, w szczególności poprzez aktywizację ich na różnych poziomach: rad duszpasterskich i diecezjalnych, krajowych zgromadzeń patriarchów i biskupów oraz Rady Patriarchów Katolickich Wschodu, aby struktury te były bardziej merytoryczne, profesjonalne i przejrzyste oraz aby nie przeszkadzały w przekazywaniu orędzia wszystkim. Niektórzy świeccy mężczyźni i kobiety ogłosili, że pragną żyć w partnerstwie w Kościele, dzielić odpowiedzialność i nieść brzemień misji ze swoimi biskupami i kapłanami (APECL, §4.4, s.8). Zalecali czuwanie nad pracą komisji finansowych oraz odpowiedzialnych za niesienie pomocy potrzebującym, biednym i cierpiącym (E. Ch. I., §11, s.22).

37. Aby odpowiedzieć na wezwanie Jego Świątobliwości Papieża Franciszka do budowania Kościoła bardziej synodalnego, katolickie Kościoły wschodnie starają się podchodzić do pluralizmu kulturowego z większą świadomością i szacunkiem dla innych, zwłaszcza gdy towarzyszą młodym mężczyznom i kobietom, którzy czują się wyobcowani od Kościoła, aby to uczucie nie przekształciło się z czasem w obojętność. Wielu uczestników Zgromadzenia mówiło o niechęci świeckich mężczyzn i kobiet do uczestniczenia czasem w życiu Kościoła, z powodu braku przejrzystości i tyranii autorytaryzmu niektórych duchownych (APECL, § 1.8, s.4) . Inni uczestnicy również zauważyli dominację charakteru instytucjonalnego w Kościele, który czasami zmienia podstawy posługi kościelnej, kapłańskiej i monastycznej, z powodu ich oddalenia od ducha bezinteresownej misji i osobistego świadectwa. Niektóre instytucje kościelne nabierały czasem charakteru organizacyjnego, z którego bogaci odnosili większe korzyści niż biedni (APECL, §2.6, s.6). Jednak niektórzy wyrazili potrzebę, aby katolickie Kościoły Wschodnie dokonały przeglądu koncepcji przywództwa kościelnego, jego zadań i zasad oraz przyjęły nowoczesne podstawy administracji i rządzenia. Odnowa struktur kościelnych wymaga szczególnej uwagi i poświęca więcej uwagi duszpasterstwu rodzin, kobiet i młodzieży.

- Duszpasterstwo rodzin

38. Uczestnicy Zjazdu dostrzegli potrzebę zapewnienia wychowania rodzinnego, wychowania dzieci do modlitwy, czytania Pisma Świętego i przyuczenia do słuchania Słowa Bożego (APECL, §4.1, s.8) . W tej edukacji musimy przyznać śmiałość i przejrzystość

nowe pytania etyczne, z jaką należy im się uwaga (APECL, §4.4, s.9). W tym celu uczestnicy zalecili poświęcenie specjalnych programów parom małżeńskim i narzeczonym (E. Ch. I., §5, s5) oraz towarzyszenie małżonkom i rodzinom, które napotykały trudności wynikające ze zmian kulturowych. W ten sposób Kościół stara się stawić czoła zjawisku rozpadu rodziny oraz działa na rzecz jej ochrony i wzmocnienia, ponieważ jest ona załącznikiem Kościoła i społeczeństwa (APECL, §3.2, s.7) .

39. Kościoły zaobserwowały ostatnio wzrost liczby par żyjących w separacji, tych, które wolą zmienić wyznanie lub religię z myślą o rozwodzie, oraz kobiet uciekających się do aborcji... (APECL, § 2.13, s. 7) . . Widzą, że społeczność LGBTQ+ czasami uczestniczy w przekazywaniu idei i koncepcji ze społeczeństwa zachodniego oraz w rozpowszechnianiu teorii płci w świecie komunikacji elektronicznej i sieci społecznościowych, a także ich wpływie na młodzież (APECL, §2.12, s6) .

40. Dostęp do sakramentów w niektórych z powyższych przypadków jest często problemem w kościołach. Pytanie dotyczy tego, czy w takich sytuacjach należy rozeznawać w świetle Słowa Bożego i zgodnie z danymi, jakie daje nauczanie Kościoła. Jedni uważają, że dla Kościoła katolickiego konieczne jest zdefiniowanie pojęcia seksualności i związanych z nią kwestii moralnych, inni natomiast kładą nacisk na tematy pomagające uniknąć problemów i trudności, znajdując nowe sposoby wspierania rodzin poprzez instytucje kościelne (E. Ch . I., §14, p8), zapewnić odpowiednie programy przygotowawcze do sakramentu małżeństwa (E. Ch. I., §17, p10), komunikować się z rodzinami mieszkającymi poza kościołami (CECS, §1, p4) i starać się nie wykluczać ani wykluczać nikogo z procesu synodalnego.

- Powołanie i rola kobiety

41. Uczestnicy Zgromadzenia potwierdzili powołanie i rolę kobiet w życiu i misji Kościoła, jako członków składowych, aktywnych i pionierskich w procesie synodalnym (APECL, §3.3, s.7) . Jej udział w tej drodze wynika z jej zaangażowania w misję Kościoła, pomimo wykluczenia jej z organów decyzyjnych, co skłoniło Biuro ds. Duszpasterstwa Kobiet w Kościele maronickim do zaproponowania specjalnego synodu dla kobiet , stanowiąc pierwszą w naszych Kościołach Wschodnich, zarówno w swoich teologicznych, akademickich, duszpasterskich i społecznych znaczeniach i podejściach (APECL, §3.14, p8). Ta synodalna podróż przybrała wymiar ekumeniczny i globalny, obejmując członków innych Kościołów, nawet muzułmanów.

42. Podczas debaty w grupach refleksyjnych debata koncentrowała się na kwestii powołania i roli kobiet w Kościele, na ich udziale w administracji i rządzeniu. Uczestnicy tego Zgromadzenia proszą Kościół o podjęcie w tym zakresie jasnych i bezkompromisowych inicjatyw (ESI, §16, p3). Wymaga to proroczej odwagi, zwłaszcza że kwestia duszpasterstwa kobiet została omówiona (APECL, §1.14, s.5).

Zanim jednak zajmiemy się tą kwestią, konieczne jest zapewnienie zaangażowanym kobietom szkolenia teologicznego, kościelnego i technicznego, zanim niektóre z nich podejmą aktywną rolę w administracji lub otrzymają posługę kościelną, taką jak diakonisa w dziełach miłosierdzia (APECL , §1.16, p5).

- Duszpasterstwo młodzieży

43. Zgromadzenie podkreśliło znaczenie ludzi młodych i ich rolę w życiu Kościoła, a także towarzyszenie im i formację, zwłaszcza tych, którzy odwrócili się od komunii kościelnej (AHCE, s. 3) . Podkreśliła również potrzebę wsparcia

ofiar traumatycznych ataków moralnych, jakie zadali im niektórzy duchowni i świeccy, a także pomocy, jakiej należy im udzielić, aby stawić czoła wyzwaniom, które napotykają (APECL, §2.3, s.5-6).

44. Zgromadzenie wyraziło potrzebę zachęcania i wspierania inicjatyw, które zapraszają młodych ludzi do spotkań i wspólnej pracy na rzecz głoszenia Dobrej Nowiny, w tym na przykład spotkań przygotowawczych młodzieży towarzyszących Zgromadzeniu Synodalnemu, Uniwersyteckiej Duszpasterskiej, spotkania modlitewne według duchowości Wspólnoty Ekumenicznej z Taizé, Narodowe Dni Młodzieży, ekumeniczne doświadczenie synodalne, które gromadzi młodych ludzi z krajów Bliskiego Wschodu pod egidą grupy Wybieramy Życie i Pro Oriente (dla Orientu) oraz inne spotkania i zgromadzenia... Dzisiaj młodzi ludzie muszą znaleźć w syntezie tego zgromadzenia synodalnego dowody zaangażowania Kościoła na rzecz tych orientacji, rozpoznając oznaki jego słabości, jeśli chodzi o jego zdolność podejść do delikatnych kwestii, które wymagają proroczego słowa i wyraźnego stanowiska. Przejrzystość i szczerość, z jaką zachowują się przywódcy kościelni na wszystkich szczeblach, pomaga młodym ludziom odbudować wiarę w siebie, zgodnie z wymaganiami, jakie narzuca pragnienie oczyszczenia pamięci i prowadzenia życia na drodze pokuty. Wszystko to przyczynia się do odnowienia duszpasterstwa młodych i przyciągnięcia ich do osoby Jezusa Chrystusa, jak stwierdza papież Franciszek w adhortacji apostołskiej: Chrystus żyje" (rozdz. 7).

W ten sposób Kościół staje się bardziej synodalny. (J. APECL).

IV.7. : Media, kultura cyfrowa i ich wkład w uczynienie Kościoła bardziej synodalnym projektowanie metod, technik i środków przekazu i informacji dla głoszenia Dobrej Nowiny o Zmartwychwstaniu. Od starożytności w naszych Kościołach wschodnich pojawiały się odręczne kopie Pisma Świętego i modlitwy jako narzędzie rozpowszechniania i pisanej informacji. Następnie ikona, która przekazuje i przedstawia biblijne fakty dotyczące zbawienia, została przyjęta jako środek przekazu wizualnego. Następnie nastąpił proces wykorzystywania popularnych melodii w kościołach obrządku syryjskiego i zastępowania ich tekstów prozą i poezją Ojców Świętych, w tym wybitnej postaci św. Efrema Syryjczyka, harfy Świętego Umysłu. Ten proces jest uważany za narzędzie audio-media.

46. Kościoły wschodnie podążały za rozwojem mediów. Tworzą wyspecjalizowane instytucje w różnych krajach i wzmacniają swoje struktury poprzez katolickie ośrodki dla mediów, nadzorowane przez komitety episkopalne. Biorąc pod uwagę znaczenie tego sektora, działanie w służbie Dobrej Nowiny i „nowej ewangelizacji” zależy od dobrego wykorzystania przez Kościoły komunikacji i kultury cyfrowej. Podczas konsultacji synodalnych i prac Zgromadzenia zgłoszono następujące stwierdzenia: ukazanie znaczenia mediów jako skutecznego narzędzia komunikacji w przekazywaniu Dobrej Nowiny (E. Ch. I., §12, s.7); potwierdzają, że eksperci mediów chrześcijańskich, duchowni i świeccy, muszą wziąć odpowiedzialność za dawanie świadectwa na rzecz chrześcijańskich zasad i wartości (AOCTS), przeciwstawianie się koncepcjom i ideom, które obrażają ludzką godność i pielęgnują ducha wyobcowania Boga oraz przyczyniają się do szerzenia upadku moralnego (APECL, §3.18, s. 8). Potwierdza się również konieczność szkolenia ekspertów w dziedzinie chrześcijańskiego przekazu i mediów (APECL, §4.3, s.8). Wnioski Kościołów i debaty Zgromadzenia ostrzegały przed reperkusjami nadużyć mediów społecznościowych dla wiernych, w szczególności dla młodych ludzi (APECL, §2.7, s.6).

V. W jaki sposób nasze katolickie Kościoły wschodnie mogą stać się bardziej synodalne?

47. „Nazwą Kościoła jest Synod”. Definicja ta rzuca światło na to, jak można rozumieć samą naturę Kościoła, jedność jego członków i komplementarność ich ról, a także ich zjednoczenie w Jezusie Chrystusie przez działanie Ducha Świętego. Kościół jest w historii Ludem Bożym, który idzie razem ku wypełnieniu Królestwa Ojca. Ale jak ta synodalność mogła się rozwinąć? A jakie byłyby środki do jego osiągnięcia?

48. Podczas zgromadzenia synodalnego, w modlitwie, rozmowach duchowych, debatach i dyskusjach, pojawiły się propozycje, które mogłyby wesprzeć Kościoły, aby były bardziej zgodne z ich głęboką naturą i stawały się bardziej synodalne. Oto najważniejsze:

Do. Dokonaj zmiany mentalności wszystkich, świeckich i duchownych, aby przyjąć uniwersalizm zbawienia przez Chrystusa i zapewnić sobie odpowiednie środki do lepszego zrozumienia i urzeczywistnienia go. Wymaga to, aby każdy ochrzczony żył i rozpoznawał się jako członek Ludu Bożego słowem, zaangażowanym czynem, przykładem życia i świadectwem.

B. Uznajcie komplementarność kapłaństwa królewskiego i kapłaństwa służebnego (diakonatu, prezbiteratu, biskupa), uczestniczących w jednym Kapłaństwie Chrystusa i wzajemnie sobie wyświęconych (LG 10). Aby to zrobić, przyjmij duchowe rozeznanie jako metodę promowania słuchania, wspólnego chodzenia i umiejętności rozpoznawania woli Bożej.

vs. Potwierdź, że każdy ochrzczony wierny ma „poczucie wiary” i że Kościół realizuje swoją misję poprzez powszechne powołanie do świętości, aż Chrystus będzie „wszystkim we wszystkich”. Zobowiązanie się do wspólnego kroczenia pomimo tego wszystkiego, czego wymaga liczenie i otwartość na innych, aby zaakceptować ich takimi, jakimi są.

D. Działać na rzecz odnowy życia liturgicznego w Kościołach, dbając o zachowanie istoty Świętej Tradycji, a jednocześnie zapewniając dostosowanie czynności liturgicznych do aktualnych potrzeb Ludu Bożego, zależnych od kontekstów i okoliczności specyficznych do różnych krajów i społeczeństw. Ponieważ życie całego Ludu Bożego jest zorganizowane wokół Liturgii, ważne jest, aby wziąć pod uwagę wszystkie czynniki, które wchodzą w grę, i odpowiednio wyszkolić członków, którzy pracują na rzecz tej odnowy życia liturgicznego. mi. Oczyścić posługę kapłanów z wszelkich słabości i braków obecnych u niektórych

z nich, ponieważ są nie do pogodzenia ze świętym powołaniem i służbą na obraz Chrystusa, Sługi w pełnym tego słowa znaczeniu. To oczyszczenie wymaga przeglądu środków i kryteriów wyboru kandydatów do święceń diakonatu, prezbitera i biskupa. Oznacza to, że nie można poprzestać na zapewnieniu jedynie ich umiejętności naukowych i teologicznych ani umiejętności w zakresie zarządzania i administracji, ale chodzi przede wszystkim o zapewnienie im zdolności do poszanowania ich świętego zaangażowania i zachowania cnotliwego życia, które jest znakiem zaangażowania duszpasterskiego i miłości do Chrystusa aż do męczeństwa (patrz notatki na papierach wiszących na ścianach).

F. Podejmijcie nieodwracalne zobowiązanie do przywrócenia widzialnej jedności Kościoła i do promowania relacji ekumenicznych z kościołami i wspólnotami kościelnymi na Bliskim Wschodzie. Ponadto chodzi o podejmowanie nowych inicjatyw wobec innych Kościołów, zwłaszcza na polu współpracy i wspólnego świadectwa. Zoperacjonalizować rolę Kościołów katolickich w Radzie Kościołów Bliskiego Wschodu i dążyć do ujednoczenia dat świąt.

Doświadczenie duszpasterskich porozumień o tożsamości kościelnej, komunii

ślubów ceremonialnych i mieszanych (Charfet-1996) można uznać za wzór dla takich inicjatyw, zwłaszcza dla ujednoczenia terminu obchodów Wielkanocy.

- G. Uznać wartość różnorodności religijnej, kulturowej i ludzkiej w regionie Bliskiego Wschodu i potwierdzić wybór wspólnego życia, aby otworzyć nową kartę w stosunkach z muzułmanami i Żydami, a także z wyznawcami innych religii, agnostykami i wyznawcami innych religii którzy oświadczają, że nie należą do żadnej określonej religii, filozofii lub ideologii. Działać na rzecz oczyszczenia pamięci i angażować się w autentyczny i odważny dialog, oparty na miłości i wzajemnym szacunku. Tylko w tych warunkach nasze Kościoły Wschodnie będą mogły wносить swój wkład w duszpasterstwo pojednania w służbie dobru wspólnemu i przyszłości narodów regionu.
- H. Porzućcie wszelkie formy wykluczania kobiet, jeśli chodzi o ich udział w życiu Kościoła, zwłaszcza w opracowywaniu decyzji kościelnych. Nasze Kościoły powinny zacząć poważnie myśleć o przywróceniu diakonatu kobiet. Z niecierpliwością oczekujemy również konkluzji synodu dla kobiet, którego inicjatywa i realizacja należy do Kościoła maronickiego, mającego na celu umożliwienie kobietom skutecznej większej aktywności i obecności w życiu katolickich Kościołów wschodnich.
- I. Ufajęc młodym ludziom i wierząc w ich dary i zdolność do wnoszenia wkładu w różne obowiązki, zwłaszcza w służbie głoszenia Dobrej Nowiny. Wymaga to towarzyszenia duszpasterskiego, które polega na uważnym słuchaniu ich, towarzyszeniu im i pomaganiu im w rozeznawaniu ich powołania w ich Kościołach. Miejcie wiarę w udział osób niepełnosprawnych oraz w wartość i znaczenie ich konstruktywnej roli w życiu Kościoła. Należy powitać ich doświadczenie ludzkie i duchowe, a także wyrazić ich nadzieję, która może zainspirować zdrowych.
- D. Przyjmujcie metody rządzenia i przejrzystości w administrowaniu instytucjami kościelnymi w różnych sektorach. Wśród wiernych katolickich Kościołów wschodnich podniosły się liczne głosy wzywające do ponownego rozpatrzenia metod rządzenia i administrowania, zwłaszcza w zakresie podejmowania decyzji. Głosy te wzywały do zrozumienia władzy jako jednego z konkretnych wyrazów miłosierdzia i służby.
- k. Unikaj kompleksów mniejszościowych i odpędzaj lęk z nimi związany, z powodu wielu trudów prześladowań, imigracji i innych trudnych sytuacji, aby nie ulegać pokusom i zachować Wiarę i Nadzieję. Należałoby również pracować nad umożliwieniem chrześcijanom zakorzenienia się na terytoriach ich krajów i powstrzymania obecnego procesu, który opróżnia Wschód z obecności chrześcijan i grozi zmianą jego tożsamości demograficznej. Wymaga to nawiązania ścisłej współpracy z władzami cywilnymi. Ponadto, aby nasze Kościoły mogły urzeczywistniać Kościół Nadziei na Bliskim Wschodzie, konieczne jest ponowne rozpalenie ducha proroczego, który słucha Woli Bożej i działa, aby ją osiągnąć, ponieważ Bóg jest prawdziwym Mistrzem Historii. W ten sposób świadectwo Nadziei trwa do końca czasów.

VI. Priorytety

49. Ze wszystkich tych konkluzji synodalnych wyłaniają się trzy priorytety, które z punktu widzenia katolickich Kościołów wschodnich zasługują na przedstawienie na pierwszym zgromadzeniu plenarnym następnego Synodu

(październik 2023 r.): Pomóc Kościołom partykularnym w promowaniu katolickości Kościoła w harmonijnej relacji między Jednością a Różnorodnością, przy jednoczesnym zachowaniu specyfiki każdego z nich? W tym sensie, jaki jest wkład i rola katolickich Kościołów wschodnich we wspólnocie wszystkich

Kościółów? B. Określić struktury komunii i powiązania prawne między Patriarchalnymi Kościołami Katolickimi a Następcą Piotra na Stolicy Rzymskiej? Czy zastanowić się ponownie nad charakterem ich relacji z różnymi dykasteriami Kurii Rzymskiej, które służą komunii w Kościele powszechnym?

vs. Zdefiniować i promować najbardziej odpowiednie struktury i mechanizmy, aby urzeczywistnić synodalność w życiu Kościoła, Ludu Bożego, biorąc pod uwagę wielość i różnorodność kontekstów religijnych i społeczno-kulturowych na całym świecie?

Wniosek

50. W radości przeżywanej na myśl o spotkaniu, które umożliwiło świętowanie Jednego Kościoła, i pomimo smutku związanego z utratą ofiar śmiertelnych trzęsień ziemi w Turcji i Syrii, otrzymaliśmy łaskę obchodzimy Kontynentalne Zgromadzenie Synodalne Kościołów Katolickich Bliskiego Wschodu i Zatoki Perskiej. Razem słuchaliśmy siebie nawzajem i przesłania, które daje nam dzisiaj Duch. Wszyscy uczestnicy tego Zgromadzenia wyrazili swoje radości i nadzieje, a także lęki i wyzwania, przed którymi stoją. To zachęciło ich do podejmowania konkretnych inicjatyw, w które zaangażowali się w swoich Kościołach. Co więcej, ich udział sprawił, że synodalność była prawdziwym doświadczeniem i przestrzenią do swobodnej wypowiedzi, zwłaszcza dla kobiet i młodzieży, a także dla wielu osób, których głosu już nie słyszano; lub nawet dla osób niepełnosprawnych; i wreszcie za wszystkich, którzy znaleźli się na marginesie życia duszpasterskiego. Doświadczenie tego zgromadzenia synodalnego stanowiło swego rodzaju remedium na wiele trudnych sytuacji w każdym Kościele i na napięte stosunki między różnymi Kościołami. Zgromadzenie to wyraźnie rozpoznało dwa wymiary, bez których Kościół utraciłby *raison d'être* i duszę swojego istnienia na Wschodzie: wymiar ekumeniczny, który dotyczy relacji z Kościołami siostrzanymi; wymiar dialogiczny, który zapewnia otwartość i spotkanie z innymi religiami.

51. Jest jasne, że Lud Boży na Bliskim Wschodzie jest prowadzony do dawania świadectwa o swojej wierze poprzez swoje życie i swoją nadzieję, pomimo złożoności obecnego kontekstu. Wezwanie do odnowy, wspólnego kroczenia, dialogu i rozeznania jest pilną potrzebą, której nie można odkładać. Niezwłoczne zbieranie owoców synodalności odbywa się w odniesieniu do stałego zaangażowania, by kroczyć razem za Chrystusem i pod przewodnictwem Ducha Świętego, jako Lud Boży, ożywiany wolą krzewienia ludzkiego braterstwa. W ten sposób wschodnie Kościoły katolickie zdołają odpowiedzieć na wezwanie Jego Świątobliwości Papieża Franciszka, aby uświadomić sobie, czego Bóg chce dla swojego Kościoła w trzecim tysiącleciu: aby był bardziej synodalny.

Lista akronimów i odniesień

- (AHCE): Zgromadzenie Hierarchii Katolickiej Egiptu
- (AOCTS): Zgromadzenie Ordynariuszy Katolickich Ziemi Świętej - (APECL):
Zgromadzenie Patriarchów Katolickich i Biskupów Libanu
- (ASP): Sesja Plenarna Kontynentalnego Zgromadzenia
Synodalnego - (CECS): Rada Kościołów Katolickich w Syrii
- (CS Dulcis): Rozmowa duchowa...
- (E. Ch. I.): Kościół Chaldejski w Iraku -
- (ESI) : Kościół Syryjski w Iraku - (J.
APECL): Młodzież, Zgromadzenie Patriarchów Katolickich i Biskupów w Libanie

Zawartość

Preambuła	§ 1-3	P. 1
I. „Rozbił swój namiot wśród nas” (J 1,14)	§ 4-7	P. 2
II. Synodalność Kościoła: jej natura i jej znaki	§ 8-11	P. 3-4
III. Synodalność w naszej wschodniej tradycji teologicznej	§ 12-16	P. 4-5
IV. Doświadczenia Kontynentalnego Zgromadzenia	§ 17-46	P. 5-13
Synodalnego V. W jaki sposób nasze katolickie Kościoły wschodnie mogą stać się bardziej synodalne?	§ 47-48	P. 14-15
VI. Priorytety	49	P. 16
Wniosek	§ 50-51	P. 16
Lista akronimów i odnośników		P. 17